

„Tisztaszobánk” kincsei

Az egykor hitükért kiálló, a dunántúli Zombárról elüldözött evangélikusok által alapított, 263 éves Orosháza polgárai nevében köszöntöm a Tisztelt Olvasót! Kérem, tekintse az alábbi kis időutazást eleink vályogból épített háza előszobájának, amelyben mindenképpen végig kell lépdelnie annak, aki meghívást kap a „tisztaszobába”.

Az áttelepülő 28 család 1744. április 24-én, Szent György napján, tanítójuk, Dénes Sándor vezetésével foglalta el a vásárhelyi Pusztának egy részét, ahol megalapították az újkori Orosházát. Sárból, vesszőből hamarosan templomot építettek a Zombárról kocsi-derékban magukkal hozott harangnak. Még ebben az évben 70 családra bővült a bátor, szabadságszerető és hithű közösség. Augusztus 6-án hivatalba iktatták első lelkészüket, Horváth Andrást, nem sokkal később már bírója és jegyzője is volt a sövényből font, sárral tapasztott imaházzal rendelkező Orosházának. Tanító, lelkész, imaház és tetterre kész közösségvezetés, vagyis minden együtt volt az új hazában való boldoguláshoz. A pöttömnyi falu és szekéren hozott harangja azonban még 1755–56 tájáig sem lehetett biztonságban. Nemcsak a Károlyiak tulajdonában lévő vásárhelyi Pusztapásztoraival kellett hadakozniuk földjeikért. Ellenreformációs próbálkozásokkal a hatalom is zaklatta a „szabadmendetelű árendások” hitéletét. Egyszerű templomukat fegyveresekkel kívánta szétveretni, prédikátorukat a pozsonyi helytartó tanács el akarta kergetni. Az egymásra utaltságukban, hitükben megerősödött közösség azonban szelíd lázadással, imaházukban folyamatosan énekelve, ezt megakadályozta. Érezték, ha a két kezükkel épített, kicsiny templomukat szétverik, lelkészüket elűzik, településük is odaveszhet. A közösségvezetés és az elszánt lakosság összefogásának végül a politikai akarat sem tudott útjába állani. 1777-ben a torony, 1786-ban pedig a templom is megépülhetett, szentesítve ezzel Orosháza „törvényes” jogát az újkori létezéshez. Annnyira összeforrt a közösségvezetés az egyházzal, hogy 1862-ig a felekezeti gyűléseket is a község tanácstermében tartották.

A rendszerváltoztatás után elsőként megalakult képviselő-testület tagjai – híven a hagyományokhoz – 1990-ben az evangélikus templomban is esküt tettek. Mivel az egyházi vezetés azonos lévén a községgel, a lelkészek társadalmi, művészeti munkásságukkal igen

fontos szerepet töltöttek be Orosháza történelmében. Veress Józsefet 1884-ben országgyűlési képviselővé választották, Balassa Pál megírta Orosháza krónikáját, Győry Vilmos pedig nagyszerű műfordító, költő, írói munkássága révén vált országos hírvé. Amíg 1751-ben mindössze 169 lakóházból állt a falu, 1881-ben már 2897 házban több mint 18 ezer ember lakta Orosházát. A piacok, a kereskedelem felvirágzás a, később a vasút kiépítése következtében gyorsan fejlődött a község, de a lakosságnak igen küzdelmes, időnként katasztrófáktól sem mentes időszakot kellett átélni. 1816. januárjában a pusztító szél, havazás és eső házakat sodort el, ötezer jószág elpusztult, a kolerajárványok pedig kétezernél is több emberéletet követeltek.

A szorgalom, az összefogás azonban mindig erőt adott az újrakezdéshez. Nemzetünk történelmének nagy sorsfordulóin Orosháza lakosai is történelmet írtak. 1848-ban népgyűlésen döntöttek arról, hogy erejükön felül adnak pénzt, élelmet, fuvart és katonaságot a hazának. A szabadságharc bukását követően, néhány hétre ide menekül Kossuth és családja is, de 1857-ben már Ferenc József és Erzsébet királyné is megfordul itt. 1870-ben járási székhellyé vált Orosháza, 1875-ben felépült az Alföld Szálló, öt évre rá már kövezni kezdték az utcákat. 1884-ben fedezték fel a Gyopárosi-tó vizének gyógyhatását, amelyről már 1881-ben ezt írta Mikszáth: „...szabad legyen nekem most, mikor már senkinek sincs semmi mondanivalója, előjönni a magam fürdőjével, a »Gyopáros«-sal, amelyhez fogható eredeti fürdő nincs több a civilizált világrészekben.” 1886-ban Orosháza nagyközség lesz. Dr. László Elek községi orvos áldozatos munkálkodása következtében még ebben az évben megszületett a határozat: „A képviselő-testület a gyopárosi tónak fürdői jellegét ezennel kimondja!” Az Orosháza határában található Pusztaszenttornyai Justh-majori kastélyban született és nevelkedett Justh Zsigmond író, aki 1892-ben kastélya parkjában parasztszínházat hozott létre, ahol lányok és legények Molière, Shakespeare, Plautus és Arisztophanész műveit játszották. Thék Endre 1902-ben, elsőként az országban, bentlakó iparos tanoncoképzést indított 15 szakmában. Bárány Eötvös József író és politikus pusztaszenttornyai földbirtokosként, mint vallás- és közoktatási miniszter, kezdeményezi egy orosházi tanítóképző létrehozását.

A darvasi meghatározás szerint „legnagyobb magyar falu”-ként ismert település, Szenttornyaiával egyesülve, 1946-ban várossá cseperedik. A főképpen mezőgazdaságból, kereskedelemről élő mezőváros életében az 1960-as években kezdődtek azok a hatalmas változások (a kőolaj- és földgázkészletek kitermelése), amelyek mai létezéséhez is alapul szolgálnak. Ipari üzemek sora létesült, új kórház épült, s a korábbi „legnagyobb magyar falu” néhány évtized alatt az üvegipar fellegvárává, a megye második legnagyobb, jelentős iparral is rendelkező városává fejlődött. Gyopárosfürdő fejlesztése révén az idegenforgalom, a gyógyturizmus, a különböző kulturális események komoly vonzerőt jelentenek. Mára főiskolával, országos hírnévvel bíró középiskolákkal dicsekedhetünk. Itt található az ország egyetlen kútmúzeuma, de gazdag programot kínál a Városi Képtár, az evangélikus templom műemlék épülete, vagy a felújított zsinagóga. Számos idegenforgalmi jellegű rendezvény is bővíti a kulturális kínálatot: Orosházi Nyári Kulturális Napok, Nemzetközi Vetránjármű Fesztivál, az augusztus 20-i Európai Kenyérünnep, amelyet a század elején világhírvé vált, a párizsi világkiállításon aranyéremmel díjazott orosházi kenyér hírért, rangját hirdeti. Napjainkban éljük meg azokat a történelmi változásokat, amelyeket az Európai Unió bővítése jelent. Ismét kialakulóban azok a természetes földrajzi egységekből

formálódó gazdasági és kulturális együttműködések, amelyek pl. az egykori, aradi régiós központ jelentőségét erősítik.

A gazdag történelmi múlt ellenére mégis kissé bajban lennék, ha meg kellene határoznom, mi is az az orosháziság? Még köztisztelőben álló, széles látókörű barátaim egy része is túl fiatal, történelmi múlttal alig rendelkező, gyökértelen városnak tartják Orosházát. Én azt mondom, a 263 év tényleg kevéske idő egy város életében. De az 1744-ben útra kelő városalapítók harangjukkal együtt múltjukat, hitüket, sérelmeiket, reményeiket, kitartásukat, szabadságvágyukat is magukkal hozták. Vajon, létezhet-e ennél becsesebb hagyaték, amely versenyre kelhet a „hiányzó évszázadokkal”? Vajon, kívánhat-e többet ez a város egykori alapítótól? Lehet-e büszkébb az egykori elődök örökségére? Ahogyan egy gyönyörű verseskötetet sem a versszakok, vagy az oldalak számával, sokkal inkább a tehetség adta belső tartalommal jellemeznek, úgy számunkra sem a vágató idő számszerűsége, sokkal inkább a benne fogant történelem örök sodrában meglelt értékek jelentik az erős gyökereket. Szokolay Sándor, Orosháza idei díszpolgára vallott így az elismerés átvételét követően: „Testben Kunágotán, lélekben Orosházán, zenében Békés-Tarhoson születtem.” Ez lehet a mi orosháziságunknak az értelme. Talán éppen ezek a fogódzók, ez az értékrend van elporladóban a politika nagyszínpadán épp úgy, mint az emberi kapcsolatokban, a mindennapok gyötrelmes útvesztőiben, a pénzközpontú világ testet-lelket megnyomorító, eszeveszett vágójában. Talán változásra is alig van reményünk, amíg össze nem fogunk, amíg el nem hisszük, hogy mindez csak rajtunk múlik, amíg erőt nem merítünk eleink hitéből, kitartásából és bölcsességéből. Ennek az összefogásnak is köszönhetően jelent meg most a legnívósabb irodalmi folyóirat orosházi melléklete. Őszintén remélem, hogy igényes olvasói ezúttal sem csalatkoznak.

Győri László így vall a szülőföldről A kései ÉDEN-ben: „Orosházi vagyok, a szüleim is odavalók, s nem csak ők, a szüleik szülei meg a szüleik szüleinek a szülei sem úgy származtak oda, hanem ők maguk voltak Orosháza mind a két ágon.” A Viharsarok című versében drámai erővel utal a ma már békés felszín alatt szunnyadó múltunk élet-halál csatáira:

*Erre zúgott a viharos
Fekete árral a Maros*

*A medre hosszú holt meder
Sötétebb minden és vadabb
Mint egy kiürült kardhüvely
Amelybe vér fut és kicsap*

Íme, Tisztelt Olvasó, végigbotorkálva városunk históriájának előszobáján, eljött a pillanat, hogy az invitálásnak engedve átlépje velünk a „tisztaszoba” küszöbét, s megismerje a vendéglátók legbecsebb kincseit és évszázadok küzdelmében megedződött lelkületét!

NÉMETH BÉLA
polgármester